

Miten tilastotieto voi auttaa ammattikorkeakouluja puuttumaan rasismiin?

TEKSTI | Paula Alanen, Minttu Rätty

////////////////////

Kansainvälisyys ja globalisoituva maailma haastaa ammattikorkeakouluuyhteisön toimijoita mukauttamaan toimintaansa. Yhteiskunnallisen epäoikeudenmukaisuuden, kuten rakenteellisen rasismien tunnistamiseen ja torjumiseen tarvitaan keinoja, joiden kehittäminen edellyttää eri aloja edustavien asiantuntijoiden välistä yhteistyötä. Laurean johtama VARAVA-hanke pyrkii rakenteellisen rasismien tiedostamiseen ja purkamaan esteitä, joita ammattikorkeakouluuyhteisön kansainväliset opiskelijat kohtaavat. Yhtenä hankkeen tehtävänä oli selvittää, miten nykyiset valtakunnalliset tiedonkeruut ja tilastot mahdollistavat rakenteellisen rasismien ilmiön tarkastelun ammattikorkeakouluissa.

Rakenteellinen rasismi ammattikorkeakouluissa – määritelmä ja kehittämistarve

Rakenteellinen rasismi tarkoittaa yhteiskunnan toimintaan, palveluihin ja instituutioihin piiloutuvaa syrjintää, joka tuottaa rodullistavaa ja etnistä eriarvoisuutta.

Ammattikorkeakoulussa tämä voi tarkoittaa esimerkiksi tahatonta yhteisön tai palveluiden ulkopuolelle sulkemista. Rakenteellinen rasismi onkin usein tiedostamatonta toimintaa, jonka taustalla on ennakkoluuloja ja stereotyyppioita.

Näennäisen neutraalitkin käytännöt voivat käytännössä sulkea ulos ei-valkoisiksi nähtyjä tai erikielisiä ja erilaista kulttuuria edustavia henkilöitä (Yhdenvertaisuusvaltuutettu).



Kuvaaja Mikhail Nilov / Pexels

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (KARVI) vuosien 2019–2021 arviointitiedon mukaan korkeakoulujen tulee kiinnittää huomiota ohjauksen, tuen ja yhteisöllisyyttä ja integraatiota tukevien toimien vahvistamiseen opiskelijajoukon moninaistuesssa (Ukkola & Väättäinen 2021, s. 54). Aiemmassa KARVI:n kehittämisraportissa (Airas ym. 2019) tuotiin

esiin, että korkeakoulut eivät tunnista ulkomaalaistaustaisia opiskelijoita ryhmänä, mikä saattaa hankaloittaa heidän tarpeidensa huomioimista. Seurauksena voi olla palveluiden tai yhteisön ulkopuolelle sulkeminen, siis rakenteellinen rasismi. Rakenteellisen rasismin tietoperustaista seuranta varten tarvittaisiin keinoja, kuten yhteinen ja systemaattinen tapa tunnistaa ulkomaalaistaustaiset opiskelijat.

Voiko rakenteellisen rasismin ilmenemistä tarkastella tilastojen perusteella?



Lainsäädännössä (L932/2014) määritetyn tiedonsaantioikeuden perusteella ammattikorkeakouluilla on velvoite pyynnöstä toimittaa opetus- ja kulttuuriministeriölle määräämät koulutuksen arvioinnin, kehittämisen, tilastoinnin ja seurannan edellyttämät tiedot. Dataa kerätään erilaisin kyselyin ja tilastoja muodostetaan myös rekisteridatasta, jota muodostuu hallinnon sivutuotteena (Alanen 2022).

Kävimme VARAVA-hankkeessa läpi OKM:n Vipunen-tietokannan ja Tilastokeskuksen, KARVI:n ja maahanmuuttoviraston vapaasti saatavilla olevia tilastoja. Kartoitimme muuttujia ja kategorioita, joiden perusteella ulkomaalaistaustaiset opiskelijat voidaan tunnistaa. Nykyinen tiedonkeruu sisältää muuttujia, joita hyödyntämällä voitaisiin tarkastella ryhmien välisiä eroja esimerkiksi palvelujen saatavuuden suhteen. Kansainvälisyyteen liittyviä muuttujia ovat esimerkiksi opiskelijan kansallisuus, syntyperä, taustamaa ja äidinkieli.

Mitä tietoa tilastoista voi saada ja miten tilastointia voisi kehittää?

Tilastokeskuksen koostamat tilastot perustuvat henkilö pohjaiseen hallinnolliseen dataan, mikä mahdollistaa eri aineistojen ja rekistereiden yhdistämisen. Tällaisista rekisteriaineistoista muodostettuja tilastoja ovat opiskelijavirtatilastot, kuten koulutukseen hakeutuminen (SVTa), opintojen kulku (SVTb), joka tarkastelee koulutuksen läpäisyä ja koulutuksen keskeyttäminen (SVTc), joka tarkastelee koulutuksen keskeyttämistä. Opiskelijoiden työelämäyhteyksiä kuvaa tilasto opiskelijoiden työssäkäynti (SVTd). Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen tarjoaa dataa ja tilastoja kaikilta koulutusasteilta, tutkinnon suorittaneiden sijoittumisesta työelämään ja ammattikorkeakoulujen kansainvälisyydestä (Vipunen).

Dataa kerätään ja tilastoja muodostetaan myös kyselyihin perustuen. Esimerkiksi Ammattikorkeakoulujen valmistumisvaiheen opiskelijapalaute (AVOP), on Ammattikorkeakoulujen valmistumisvaiheen kysely, jossa opiskelija arvioi ja antaa palautetta toteutuneesta koulutuksesta. AVOP-kyselyssä on yhtenä taustatietona ulkomailla suoritettu tutkinto. Kukin korkeakoulu voi halutessaan sisällyttää kyselyyn omaa toimintaansa kehittävän kysymyksen.

Pohdinta

Rakenteellisen rasismien ilmiötä voitaisiin tehdä näkyväksi kansainvälisyyteen liittyviä taustamuuttajia hyödyntämällä. Ryhmien välisiä eroja voitaisiin tarkastella tilastollisesti opintojen eri vaiheissa: hakeutumisessa, opintojen aikana ja niiden jälkeen.

Tilastoviranomaisten toimesta voitaisiin yhdistää maahanmuuttoviraston dataa korkeakoulujen haku- ja opiskelijarekistereihin ja työllistymisen seurantatietoon. Siten olisi mahdollista saada vertailukelpoista tietoa maahan muuttaneiden, kansainvälisten ja suomalaisten opiskelijoiden hakeutumisesta korkeakoulutukseen ja toisaalta työllistymisestä opintojen päätyttyä. Opintojen edistymistä tarkastellaan vuosittaisella opintopistekertymällä. Eri ryhmien opintojen edistymistä vertailemalla olisi mahdollista tunnistaa myös opintojen järjestämisen rakenteellisia esteitä.

Ammattikorkeakouluissa opiskelevat ulkomaalaistaustaiset opiskelijat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä ja heidän taustansa sekä mahdolliset haasteet ja tuen tarve ovat yksilöllisiä. Erilaisten ryhmien kartoittamiseksi tarvittaisiin hyvin tarkkoja tilastoja. Mikäli ryhmät ovat pieniä, voi yksityisyyden suoja nousta tässä ongelmalliseksi. Ryhmien kartoittaminen ei saisi myöskään olla etnistä profilointia, vaan toiminnassa on huomioitava, että kukin henkilö on ainutlaatuinen yksilö. Laki edellyttää, että kaikkia henkilöitä kohdellaan yksilöinä. Tilastot voisivat kuitenkin parhaimmillaan auttaa rakenteellisen rasismien ilmiön esiin nostamisessa ja siten tukea yhdenvertaisuuslain edellyttämän toimintatavan noudattamista korkeakoulutasolla tai koko ammattikorkeakoulujärjestelmää koskien (L1325/2014).

Rakenteellisten esteiden lisäksi opiskelijoiden kokeman syrjinnän ja rasismien laajuutta voitaisiin seurata AVOP-kyselyn avulla kartoittamalla opintojen aikaista koettua häirintää, syrjintää tai rasistista kohtelua kaikissa Suomen ammattikorkeakouluissa.

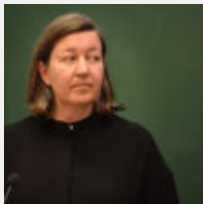
Tutustu selvitykseen: <https://varava.fi/julkaisut/>

Lähteet:

- Airas, M., Delahunty, D., Laitinen, M., Shemsedini, G., Stenberg, H., Saarilampi, M-L., Sarparanta, T., Vuori, H. & Väättä, H. 2019. Taustalla on väliä. Ulkomaalaistaustaiset opiskelijat korkeakoulupolulla. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
- Alanen, P. 2022. Koulutusjärjestelmän ohjauskeinot ja numeerinen data yhteiskunnallisen kommunikaation muokkaajina: Tietämisen ja tietämättömyyden seuraukset aikuiskoulutuksen päätöksenteossa. Tampereen yliopisto.
<https://trepo.tuni.fi/handle/10024/140998>
- Ammattikorkeakoululaki. L 932/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140932>
- Suomen virallinen tilasto (SVTa): Koulutukseen hakeutuminen [verkkajulkaisu]. ISSN=1799-4500. 2020. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu: 20.9.2022.
http://www.stat.fi/til/khak/2020/khak_2020_2021-12-09_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVTb): Opintojen kulku [verkkajulkaisu]. ISSN=1799-1005. 2020. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu: 20.9.2022.
http://www.stat.fi/til/opku/2020/opku_2020_2021-03-12_tie_001_fi.html

- Suomen virallinen tilasto (SVTc): Koulutuksen keskeyttäminen [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-9280. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu: 20.9.2022.
<http://www.stat.fi/til/kkesk/index.html>
- Suomen virallinen tilasto (SVTd): Opiskelijoiden työssäkäynti [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-999X. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu: 20.9.2022.
<http://www.stat.fi/til/opty/index.html>
- Vipunen. Opetushallinnon tilastopalvelu. Kansainvälisyys. <https://vipunen.fi/fi-fi/amk/Sivut/Kansainv%C3%A4lisyys.aspx>
- Ukkola, A. & Väättäin, H. (toim.) 2021. Tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja osallisuus koulutuksessa – katsaus kansallisiin arviointeihin. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Tiivistelmät 16:2021. <https://karvi.fi/publication/tasa-arvo-yhdenvertaisuus-ja-osallisuus-koulutuksessa-katsaus-kansallisiin-arviointeihin/>
- Yhdenvertaisuuslaki. L1325/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>
- Yhdenvertaisuusvaltuutettu. <https://syrojinta.fi/etusivu>

URN <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022100461059>



Paula Alanen

paula.alanen(at)tuni.fi

KT, apurahatutkija, Tampereen yliopisto Kirjoittajan kuva: Heikki Gröhn



Minttu Rätty

minttu.ratty(at)laurea.fi

lehtori

ammattikorkeakoulut

rakenteellinen syrjäntä

tilastotiedot

yhdenvertaisuus